

BALLINGSTORPSGÅRDEN

Foto: arral okant, Folkarkivet, Lunds Universitet

"TAPPORTEN", MED TRÄTAPPAR

Foto: Amanda Johansson

KROKAR

Foto: Amanda Johansson

HUMLE

RISTNING

Foto: Amanda Johansson

Ballingstorp

GÅRDARNA

Byn Ballingstorp ligger i gränslandet mellan slätt och skog nära Gummastorpsjön och Helge å. Av som mest tre gårdar återstår två: Ballingstorpsgården med fyra längor och Per Olsgårdens gula bostadshus. Gårdarna är typiska för skogsbygden och byggda i knuttimring och skiftesverk. De är i huvudsak uppförda under 1700- och 1800-talet, men delar av virket i Ballingstorpsgården har daterats till 1600-talet.

Ballingstorp nämns i skriftliga källor för första gången 1532 och hörde då till de närbelägna godsarna Araslöv och Färlövsholm. Ortnamn som slutar på "torp" vittnar om bebyggelse från tidig medeltid och ordet betyder här "nybygge".

Bostadshuset i den fyrlängade Ballingstorpsgården är ett så kallat sydgötiskt hus. Sedan medeltiden har det förekommit i skogsbygder i Skåne, Småland, Halland och Blekinge. Man känner igen hustypen på den låga ryggåstugan i mitten med en högre loftbod i vardera änden. På Ballingstorpsgården finns endast loftboden i stugans västra del kvar. Där förvarade man i stora kistor gårdens linnedukar, lakan, täcken och finkläder. Förutom boningslängan består gården av stall i väster, loge i söder samt en länga i öster som fungerat som sters (kök), drängkammare, undantag, bryggghus, svinstia m.m.

På Per Olsgården står endast bostadshuset kvar, uppkallat

efter den siste brukarens far, Per Olsson. Huset har en liknande uppdelning som Ballingstorpsgårdens bostadshus, med en stuga i mitten och förvaringsutrymmen på gavlarna.

Jordbruket i Ballingstorp har sedan 1500-talet drivits av arrendebönder. Som hyra för gård och mark fick de förse markägaren med noggrant angivna mängder av till exempel ved och torv till eldning, säd och gårdsgård. På 1830-talet skulle bland mycket annat 3,5 m gårdsgård betalas i arrende. De fick också betala med arbetskraft, s.k. dagsverken. Biodling och trädgårdens grödor var ett viktigt tillskott i hushållet. Under 1600-talet fanns det till exempel 500 stänger med humle på gården, till ölbrygging.

År 1885 friköptes Ballingstorpsgården av Nils Åkesson. Han köpte den till sin då 15 år gamla son Per Nilsson, som de första åren skötte den tillsammans med systemern Pernilla och ett fattighjon som bodde i "undantaget" (östra längan). Per Nilsson brukade gården till 1942 då jorden arrenderades ut till en granne. Under Per Nilssons tid odlades råg, korn, havre, potatis och foderbetor på ägor. Han var den siste som bodde på gården. År 1953 skänkte han den till Skånes hembygdsförbund och förbehöll sig rätten att bo kvar på livstid.

LÄS MER: *Ballingstorpsgården* av Magnus Lindhagen.

BALLINGSTORP OCH SKIFTET

Kartan till vänster visar hur Ballingstorp såg ut år 1883, när laga skifte genomfördes. Det var en jordbruksreform som gjordes på många håll i landet under 1800-talet. Före skiftet kunde varje gård i en by äga mark på flera olika ställen runt byn, vilket gav många och små jordstycken. I och med laga skifte fick varje gård som mest äga jord på tre olika platser, och gården fick ibland flyttas ut ur byn för att komma närmare sina ägor.

På skifteskartan från Ballingstorp kan vi se hur den ena gården redan före skiftet har gjort just detta. Denna tredje gård finns idag bara kvar som ruin. På de båda gårdarna i byn kan man på kartan se flera byggnader som idag inte finns kvar.

VÄLKOMMEN TILL BALLINGSTORP

Ballingstorpsgården ägs sedan 1953 av Skånes hembygdsförbund och byggnadsminnesförklarades 1964. Sedan 2002 ingår även det gula bostadshuset, Per Olsgården, i byggnadsminnet. Det betyder att byggnaderna skyddas enligt Kulturmiljölagen. Hela byn med omgivande marker är klassat som riksintresse.

Här kan man få uppleva hur en by i gränsbygden mellan slätt och skog såg ut och fungerade. Varje år arrangeras publika arrangemang som t.ex. vandringar och prova-på aktiviteter, ängen slås med lie och det öppna landskapet hålls efter. Aktuellt program finns på vår hemsida. Vi erbjuder också visningar av gårdarna och landskapet.

Ballingstorp ligger 10 km norr om Kristianstad, strax söder om Hanaskog. Se skylt vid väg 19.

GPS-koordinater: N 56° 7.710', E 14° 7.830'

Bokning av visning: 046-15 80 74

www.hembygd.se/skane

Med stöd av:

SKÅNES HEMBYGDSFÖRBUND

GÅRDARNA I

Ballingstorp

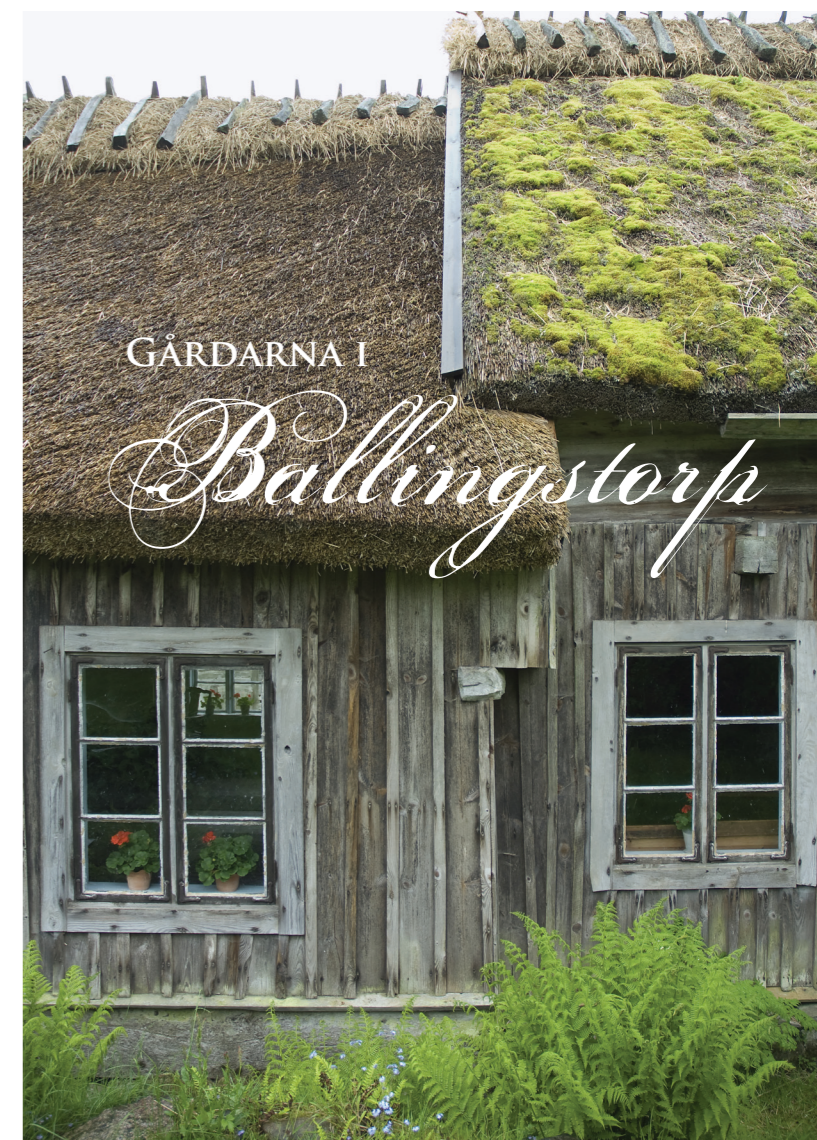

Foto: Gun-Inger Arvidsson

STRÅTAK

Stråtak kan läggas av både långhalm och vass. Halmtak var den vanligaste typen av stråtak i jordbruksbygder. I Ballingstorp har man troligtvis använt sig av vass från den närliggande Gummastorpsjön. På många stråtak har man bara bytt ut delar av taket, det var ovanligt att ett helt tak byttes på en och samma gång. Därför kan de se randiga ut.

RUINEN

Av brygghuset (där man både tvättade och bryggde öl) vid Per Olsgården återstår bara delar av eldstaden, men stensträngarna visar var väggarna har stått. Samma sak gäller för gårdens loge och ladugård.

BLOMPRAKT

Rabatten framför boningshuset har troligen anlagts på 1900-talet. Några av växterna kan möjligen ha funnits på gården sedan lång tid tillbaka. Hjärtstilla och skär kattost är exempel på arter som trivs i gårdsmiljöer och som är kända i Sverige sedan medeltiden. I närheten av gårdarna växer orkidén Sankt Pers nycklar. Omkring Ballingstorp finns en stor artrikedom bland blommor och örter, något som byns biodling bidragit till. Även idag hålls det bin här.

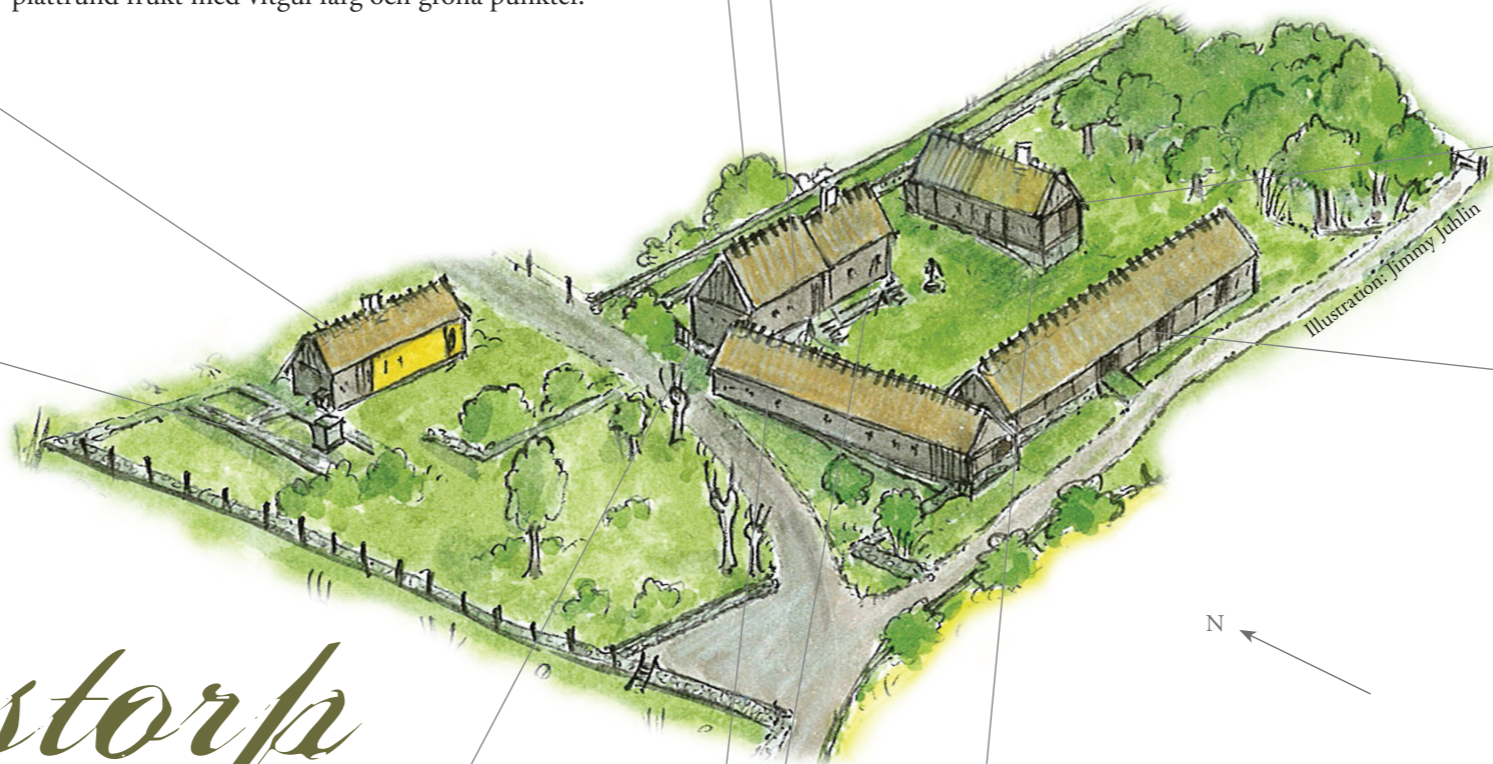
HANASKOGSÄPPLET

Intill stengärdet i trädgårdens nordöstra del växer Hanaskogsäpplet. Det var trädgårdsmästare Johannes Pamp vid Hanaskogs gods som på 1870-talet drev upp Hanaskogsäpplet ur en kärna från ett Kanikeräpple. Sorten kännetecknas av en plattrund frukt med vitgul färg och gröna punkter.

SKÄR KATTOST

KAROLINA NILSSON (1874 - 1956)
Foto: Privat

PUTSADE VÄGGAR

De små hålen och träpiggarna visar tydligt att undantagets yttervägg har varit putsad (reveterad). Träpiggarna var till för att hålla putsen på plats och på något ställe sitter till och med putsen kvar. Ett foto från 1909 visar att även bostads- huset en gång varit putsat.

SKIFTESVERK

Logen är uppförd i en teknik som kallas skiftesverk. Väggarna består av liggande, grova plankor som är infällda i stolpar med spår. Byggnadssättet gör att man kunde plocka ned och flytta byggnaden. Logen flyttades till gården omkring 1884.

SKIFTESVERK

SPÅR AV PUTS

HUMLE

Humle är en klättrväxt med både han- och honplantor och har odlats i Sverige sedan 1200-talet. Honkottarna används vid ölbrygning, det är bitterämnena i dem som ger ölet dess karaktäristiska smak. Att humleproduktion utgjort en viktig näring i Ballingstorp framgår av ett jordrevningsprotokoll från 1671, där inte mindre än 500 humlestänger redovisas. Till gårdarna fanns även malttorka och brygghus för egen ölbrygning. Malttorkan syns vid vägen, längst till vänster, på skifteskartan från 1883 (under siffran "58").

KNUTTIMRING

Vid den enklare köksingången kan man tydligt se exempel på knuttimring, en träteknik typisk för skogsbygden. Det innebär att stockar fogas samman i hörnen genom uthuggna hak. På husets norrsida, där timmerväggen nöts ner, kan man ana vertikala trädubbar som håller stockarna på plats i sidled.

SYDGÖTISKT HUS

Boningshuset är ett så kallat sydgötiskt hus. Karakteristiskt är den låga ryggåstugan i mitten, flankerad av två loftbodar. Den östra loftboden revs någon gång mellan 1883 och 1909. På skifteskartan från 1883 syns tydligt att det funnits fler byggnader vid gårdarna än idag. De sista som bodde i Ballingstorpsgården var Per Nilsson (1870 - 1957) och Karolina Nilsson (1874 - 1956) som var hushållerska.

STALLET

I stallets norra del, vid porten, låg hönshuset. I häststallet finns fyra spiltor och några seldon hänger fortfarande kvar på väggen. Det lite större kostallet har en kalvkätte och bås till tio kor. År 1924 fanns följande kreatur på gården: två hästar, fem kor, fyra ungnöt, fem svin, ett får och tjugo höns.

Ballingstorp

GÅRDARNA

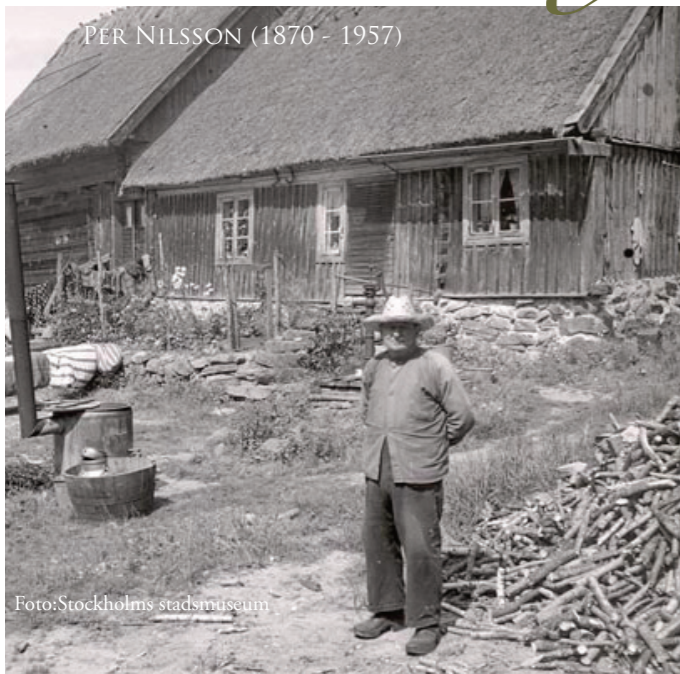

Foto: Stockholms stadsmuseum